

Постаје јасно да најважнији догађај оне историјске 1989. није био пад Берлинског зида него – Тијананмен: тј. одлука политбироа кинеске комунистичке партије, под Денговим вођством, да одбаци демократизацију по западном неолибералном моделу и да одбије да призна – оно што се свима тада чинило неупитним - да је комунизму дошао крај. Сећам се да сам у то време, под тим утиском, питао Драгослава Ранчића (колегу из НИН-а, иначе дугогодишњег дописника „Политике“ из Пекинга) шта Кинези мисле о застрашујућој америчкој моћи кад им (после Совјетског Савеза) остављају комунизма као црвену крпу пред очима? Зар се не плаше једине светске велесиле? Ранчић ме је погледао као мајстор коме сте довели покварена кола а са лаичким уверењем како им поправке нема. Рекао је: Знаш ли ти да пола Кинеза и не зна да Америка постоји? То је посебна цивилизација. Други свет.

После сам пустио у НИН-у текст једног нашег филмације који живи у САД, а снимао је филм у коме документарно прати једну исту кинеску породицу у транзицији, годинама. Он је приметио две ствари: да Кинези уопште не осуђују Мао Цедунга (разумеју то као ток историје) и да око Денгове одлуке да се студенти уклоне са Тијананмена нема неких контроверзи.

Кад је прошле недеље Тијананменом промарширала данас највећа војске на свету (готово три милиона припадника) западним медијима уопште није био смешан тај познати гламур великих комунистичких парада, иако је Холивуд деценијама од тога правио забаву милиона. Пре се могла осетити и злоба. „Њујорк тајмс“ је приговарао да на тој свечаности нико није говорио о тамним странама комунистичког периода. А репортер „на лицу места“, по Манџурији је трагао за Чанг Кај Шековим борцима, сада деведесетогодишњацима, који су пригодом 60. годишњице победе кинеске револуције причали како су то биле сурове борбе, а комунисти немилосрдни. „Тајмса“ свакако годишњицу, рецимо краја Другог светског рата, није обележио плачним причама Немца које су као одбегле животиње победници ликвидирали од Нормандије до Келна, ни како су бомбардери разарали Дрезден, бацили најстрашније бомбе на Хирошиму и Нагасаки, потом делили земљу Кореју...

Међутим, страх и зазор Запада сасвим је оправдан. Економска рачуница, на пример, показује да ће Кина од Јапана преузети место друге економије на свету већ следеће

године, а не за пет година како су до јуче пројекције казивале. А капитализам који спроводи „комунистички режим“, а који усмерава и контролише Комунистичка партија Кине, одбија да се претвори у потрошачко друштво. „Да ли ће Кина развијати економију вођену резонима потрошачког друштва“, пита се Гордон Ченг, колумниста „Фробса“. „Немојте се кладити на то. Историјски, у потрошњу је одлазило око 60 одсто бруто друштвеног производа Народне Републике Кине. Тај проценат је до 2007. пао за око 30 одсто, најнижи је у свету. Нажалост, проценат наставља да пада.“ Осим необуздане потрошње претворене у сам смисао живота на Западу, Кина изгледа „одбија“ и да своје друштво атомизује по „западном моделу“. „За Кинезе, кључ културног вредновања је тенденција да смисао економског понашање није индивидуални интерес, него понашање које укључује и бригу о члановима породице, па и старе родитеље“ (амерички професор Данијел А. Бел који предаје и на универзитету у Пекингу).

Таква Кина, неусиљено и без познате западњачке арогантне компетитивности креће се ка месту водеће светске нације – пројекције су указивале на 2039. годину, али под садашњим околностима то би могло да се деси и 2026. „Већ смо престали да о Кини говоримо као земљи која производи ципеле“, каже Џ. Х. Кван са токијског Номура института, „јер, Кина је постала земља која ће нас све оставити иза себе на главном путу“.

Успостављање новог светског поретка – који се одвија током велике светске рецесије – неће моћи без, можда и одлучног, утицаја Кине. А то само значи да је прилично нереална жеља Запада да се кроз „опоравак“ – у коме има више оптимизма него резултата – све врати на време кад је њима добро ишло. Кина не само да више није земља којој ће неко смети „грешком“ бомбардовати амбасаду (у Београду) већ њена нарастајућа моћ (и њених пријатеља из БРИК-а, такође) мења светске односе. Тако више ни Чавез који „ради“ нафту с кинеским компанијама, ни несташна Северна Кореја која уместо да улаже у фабрике кока-коле прави А-бомбу, више нису глинени голубову нити учесници у „Цијиним“ глобалним ријалити шоуима са опретским рушењем непослушних режима и успостављање оних „демократских“ - по критеријумима Фридом хауса а у потоцима праве крви и са затворима који се шире на стадионе.

Или, узмимо, наш случај: у жару паничног доказивања наше прозападне љубави *досовска*
а *и пост*
досовске

владе су се, благоречено, крајње немарно односиле према чињеници да Кина (с тачке гледишта већине њих тек назадњачки „Милошевићев пријатељ“) израста у земљу око које ће се окретати Земља. Док је Србију прошло то беснило Кина је отишла толико далеко да би се Србије и Срба у Пекингу могли сетити само студенти славистике који су учили у Београду. Међутим НАТО-бомбардовање је наш град уписало и у кинеске књиге

сећања. Зато су нас могли наћи у тефтерима кад су се наши „креатори спољне политике“ сетили да Кини доделе часну улогу „четвртог стуба“. Никад није касно, рећи ће рођени губитници. Ипак, идеја како можеш бити велики пријатељ Кине и Русије а журити у НАТО делује као досетка на карневалу. Јер све велике силе, као и САД, имају своје мере лојалности и не воле да изгледају као наивчине.

А проблеми Запада с Кином тек долазе. Кина није као Јапан, на пример, амерички пројекат где су се самураји пресвукли у каубоје, а онда уприличена демократија у којој – гле чуда! – једна партија (наравно, проамеричка) добија изборе пола века без прекида. Кина је пре 60 година сама адоптирала комунистички модел управљања државом – са резултатом: елиминација глади у земљи. Онда је пре две деценије адоптирала ефикасни модел капиталистичке производње. Резултат – од свих посрнутих привреда на свету, на њу рецесија најмање утиче. Оба та западноевропска историјска продукта очигледно су само накалемљена на кинеске друштвене и културне кодове.

Комунистичка Кина је данас земља према којој нико нема јаких емоција, а још мање јасних представа како ће изгледати свет у коме ће она бити лидер. Кина не пати од „синдрома невољеног детета“ па не тражи да је сви на свету воле, а у светским пословима се не понаша као слон у стакларској радњи. Њена моћ се изражава – практичним примерима и чињеницама. Кинеска ефикасност би врло брзо могла поставити и питање функционисања садашњих државних структура које се формирају кроз окошталу игру партијских олигарахија а чије је отуђење од друштва сасвим евидентно. Један амерички коментатор је то питање већ поставио: колико је неефикаснији модел у коме се одлуке доносе у „надметању“ две партије (чије су разлике у представљању друштвених група готово незнатне, а над којим је грађанска контрола све незнатнија) у односу на кинески модел који све решава у оквиру једне партије и кроз унутарпартијско усаглашавање? Како ће то утицати на моделе држава у свету које су сада по форми углавном демократске (то је било последњих деценија у моди), али по суштини клептократске и несагласне потребама становника који живе у њима и углавном непримењива на локалним културним основама? Отвориће се и разна друга питања. Рецимо, смисао прогреса за милијарде људи који живе са два долара дневно? Или: ко је човекову слободу и идентитет заменио за „изазове“ баналног конформизма – да ли је боља брза храна из Мекдоналдса или она из Бургер Кинга? Либерални капитализам, кад је бацио Совјетски Савез на плећа, није успео да реши ни један велики проблем, него се дивећи се својој победи увећавао дилеме и расцепе у свету. Социјализам је мртав. Кинески комунизам вероватно није модел који би функционисао ван друштвених и културних услова којима је прилагођен. Али он ће свакако изузетно утицати на друштвена решења која ће настајати. У то нема сумње. Онај марш Кинескиња с белим рукавицама на Тијананмену прошле недеље у част Маове победе – који надмашује све западне представе и креације о елеганцији униформе – то потврђује. Такво паковање реалне моћи силе у успону не могу да обезбеде варварска знања и аматерски кројачи. Иза тога стоји читава једна цивилизација.